

Respublikinis konkursas „Bitės tekstai – nauji kontekstai“
Palangos senoji gimnazija

Mūza Svetickaitė

Laiškas Bitei

IB klasė

Lietuvių kalbos mokytoja ekspertė Jūratė Galinauskienė

2020 metai

Palanga

Gabriele,

guliu pievoje. Pro užmerktus akių vokus smelkiasi vasariški saulės spinduliai. Atsimerkiu. Aplinkui tik giedras dangus, plati lanka ir daugybė įvairiaspalvių gėlių. Pavasaris!

Žvilgtelėjusi į horizontą tolumoje išvystu eilę mažų namelių. Nesuvokiama paslaptina jėga it magnetas traukia mane stotis ir eiti link jų. Basomis pėdomis žingsniuojau per žolę, nosimi – per švelniausius pasaulyje kvapus, kol išgirstu tylų dūzgamą. Jis vis garsėja, o aplinkui zuja vis daugiau mažų geltonai juodų taškelių. Tai bitės! Bitelės, o ten jų avilėliai, pilni kvapniu medumi srūvančių korių.

Kokie saldūs tų bitelių namai, kokios šviesios dienele! Skraidai nuo žiedo prie žiedo, aromatingą nektarą nešioji, o naktį ilsiesi medaus karalystėje... Staiga išgirstu šiltą, gyvenimo vėtrų ir saulių nugludintą balsą: „Kas nori savo likimą, savo būvį pagerinti, turi pats prie to žengti. <...> Nelaukite iš kitų pagalbos. Ji neateis! Savo rankomis, savo darbu skinti turi pasaulį kiekvienas sau kelią... Už miegalį kitas neatidirbs niekuomet. Be to, žinokite, kad pradžia visur ir visuomet sunki. Bet nenusiminkite!“

Ak, Gabriele, darbščiausioji iš visų bičių, tai Jūs! Niekada nenurimstanti, niekada nepailstanti, visad turinti devynias galybes iššūkių ir kiekvieną – nuo smulkaus iki labiausiai neįtikėtino – įgyvendinanti. Didžiulė Jūsų širdis varinėja Meilę ir Teisybę. Nuskriaustieji, nelaimingieji, neturtingieji, nusidėjusieji, darbštieji, nepastebėtieji – visi įsirežę Jūsų širdingo rūpesčio raukšlėse, visiems užtenka vietos Jūsų motiniškose rankose.

Gabrielė Petkevičaitė-Bitė. Jūsų vardą prisimenu nuo pačių mažiausių dienų. Turėjau garbės gimti Jūsų širdies ir kilnių darbų kupiname krašte – Panevėžyje, o didžiausia Panevėžio biblioteka pavadinta Jūsų vardu. Menu, kaip eidavau į tą knygų šventovę įsikibusi mamos rankos. Mėgau tą vietą – jos pavadinimas visad žadėdavo šilumą, kurios netrūkdavo linksmų bibliotekininkių akyse ir vaikiškų knygų puslapiuose. O jų ten devynios galybės! Galėdavau valandų valandas vaikščioti po aukštais bibliotekos skliautais tarp siaurų lentynų, uosti senų knygų kvapą, vartyti parudavusius puslapius, žiūrėti į paveikslus ir fotografijas... Mano gimtajame mieste tai buvo tikras ramybės, šviesos ir šilumos avilys, kuriame visi rasdavo savo šešiakampę akutę didžiuliam koryje.

Tačiau kas gi ta Bitė, tuomet dar nežinojau. Greičiausiai būčiau pasakiusi, jog tai darbštaus vabzdžio ir bibliotekos vardas. Jūsų portretą pirmąkart išvydau Kraštotyros muziejuje. Rūstus ir tvirtas žvilgsnis kiek išgąsdino, bet įžvelgusi jame užtikrintumą ir nuoširdumą ėmiau Jumis pasitikėti. Taip, Jūsų visai nepažinojau. Buvote viena muziejinių asmenybių, nusipelnusi savo kūriniais ir gerais darbais. Daug asmenybių sutinkame po muziejus vaikščiodami, daug pavardžių įsimename, tik ar padeda jos to žmogaus veiklos pulsą užčiuopti?

Manau, kad daugeliu atvejų ne. Bet, kalbant apie Jus, visą galybę darbų, idėjų, vertybių, kūrinų aprėpia vienas vienintelis žodis – Bitė. Bitė, kuri kas dieną sunkiai dirba, neša nektarą, kartu apvaisindama tūkstančius žiedų, tik trumpas nakties valandas ilsisi, o patekęs saulei vėl kelia gležnus sparnelius. Kurgi gležnus – jie pakelia visą pasaulį su jo grožiais ir vargais! Pabaigę darbą, tučiuojau imasi kito, tačiau kad ir kiek žiūrėtumei Bitei į akis, neišvystumei nusivylimo, kad šis skraidymas tėra Sizifo akmens ridenimas. Daugybė akmenėlių, galybė riedulių atsiduria kalno viršuje, dėl to žemele darosi lengviau vaikščioti, tačiau vieškeliuose dar yra akmenų, kurie trukdo su vėjeliu važiuoti, todėl Bitė vieną po kito skraidina juos aukštyn, o mūsų takas švarėja ir šviesėja.

„Kaži kodėl, palyginti, tiek maža yra žmonių, suprantančių atliktos pareigos, atlikto darbo palaimą“, – rašėte Karo meto dienoraštyje. Ak, kaip aš Jus suprantu! Vakare mieliausias poilsis, naktį miegas saldžiausias, kai ne tuščiai dieną praleidai, o gerą darbą padarei, prasmingą tekstą parašei, sunkią užduotį nudirbai ar kenčiantį užjautai... Bet aš dar tik augu, mano kelias tik į kalną, akmenėlių kasdien daugėja, bet dar maži jie. Tačiau didžiausias džiaugsmas yra turėti tokį pavyzdį kaip Jūs. Taip, dirbote be galo daug, bet kiek gero

nuveikėte! Nėra dydžių, kuriais būtų galima išmatuoti Jūsų triūso naudą Lietuvai, jos žmonėms, vaikams, moterims, mokytojams, valstiečiams... Jūsų dalis Lietuvos valstybės atkūrimo dėlionėje didžiulė! Nesu istorikė, nemoku išskirstyti laiko tėkmės į prielaidas, eigą ir rezultatus, laiko mašinos, kuria galėčiau nusikelti į tarpukarį, irgi neturiu, bet gyvenu XXI amžiuje, galiu nagrinėti praeitį iš dabarties perspektyvos... O prieš keletą savaitių, minėdama Steigiamojo seimo šimtmetį, supratau, kaip stipriai turime būti dėkingi Jums už tai, kokioje šalyje dabar gyvename.

Pirmiausia norėčiau Jums kaip mergina moteriai papasakoti apie tai, kaip Lietuvoje gyvena moterys. Kiek Jūs dėl mūsų teisių darėte! Už moterų balso teises kovojote, Tarptautinio moterų sufražisčių aljanso konferencijoje Ženevoje dalyvavote, apie lygias teises su vyrais kalbėjote... Rašėte: „Kol mažiausia nors dalis mūsų lyties leis save žeminti, kol pasaulyje bus nors vieni paleistuvystės namai apkenčiami, tol negali būti nė kalbos apie tikrą vyro ir moters lygybę.“ Jūs buvote Steigiamojo seimo narė, pirmininkavote jo prezidiumui, būrėte aplink save bendramintės moteris, su Felicija Bortkevičiene net dalyvavote prezidento rinkimuose! Nugyvenusi dabartinėje mūsų šalyje dieną, manau, tikrai nudžiugtumėte. Šiais laikais moterys ne tik turi teisę balsuoti. Jos, kaip ir vyrai, gali siekti bet kokio išsilavinimo ir karjeros aukštumų, net jei jų profesija, stereotipiškai žvelgiant, atrodo vyriška. Nemažai moterų gina valstybę Lietuvos kariuomenėje, turime tokių iškilių moterų kaip UNESCO apdovanojimą pelnusi neuromokslininkė Urtė Neniškytė, Europoje ir pasaulyje gerai žinomos rašytojos Jurga Ivanauskaitė, Kristina Sabaliauskaitė, Rūta Šepetys, režisierės Dalia Ibelhauptaitė, Giedrė Žickytė, Venecijos bienalės pagrindinį apdovanojimą – Auksinį liūtą – į Lietuvą parvežusios Vaiva Grainytė, Lina Lapelytė ir Rugilė Barzdžiukaitė, pasaulinio garso solistės Asmik Grigorian, Violeta Urmanavičiūtė-Urmana, mano bendravardė pianistė Mūza Rubackytė, sporto čempionės Rūta Meilutytė, Airinė Palšytė, Laura Asadauskaitė... Yra ir moterų ugniagesių, policininkų, motociklininkų – galėčiau vardinti ir vardinti! O praėjus devyniasdešimčiai metų nuo tada, kai dalyvavote prezidento rinkimuose, Lietuvos prezidentė išrinkta moteris Dalia Grybauskaitė. Ji prezidentavo dvi kadencijas iš eilės – net dešimt metų – tačiau dar ir dabar ją prisimename kaip talentingai ir užtikrintai Lietuvą valdžiusią politikę. Seime, Vyriausybėje taip pat dirba nemažai ryškių moterų, kurios priima reikšmingus sprendimus mūsų šaliai.

Žinau Jūsų dėmesį vargstantiems ir puikiai suprantu, kad ne tik fasadas, valdininkai, šviesuoliai Jums, Bite, rūpi. Tačiau kiekviena moteris, nesvarbu, kokios finansinės padėties ir kokias vertybes puoselėjančioje šeimoje gimė, gali mokytis, siekti karjeros, keliauti – moteris nebėra vyro nuosavybė ar viso labo šeimos židinio kurstytoja. Ji yra žmogus, turintis stiprų balsą ir teisę rinktis tokį gyvenimą, kokio nori – su gausia šeima, vaikais ir anūkais ar su bendraminčių kolektyvu siekdama, atrodo, neįtikėtino tikslo ir geresnio rytojaus mums visiems. Politika, menas, mokslas, karyba, teisė, medicina, sportas – moterys stovi bet kurios srities priešakinėse linijose ir nė vienas gabumų stokojantis vyras negali mūsų išstumti iš šių pozicijų vien dėl to, kad jis yra *stipriosios* lyties atstovas. Taip, problemų vis dar yra, tačiau visoms feministėms Jūs esate flagmanė, padėjusi pagrindą šiandieninei moterų padėčiai Lietuvoje. Rašėte, jog „moters pareiga būti ne tik savo šeimos židinio angelu sargu, bet dar didžiau stovėti Tėvynės labo, Tėvynės likimo sargyboje... O nelaimėi ištikus, nenuleisti rankų ir nesidrovėti stoti net į karžygių eiles...“ Visa tai turime, tačiau žinome, kad visad gali atsirasti kinivarpu, siekiančių mūsų gerą gyvenimą sugrauzti, todėl sudėjusios rankų nesėdime: feministės, lygių teisių aktyvistės kaip Margarita Jankauskaitė, Beata Tiškevič, organizacija „Nebegėda“ kalba apie moteriškumą garsiai ir tęsiai Jūsų pradėtą darbą.

Labai rūpinotės ne tik moterimis, bet ir vaikais: įsteigėte draugiją „Žiburėlis“, rėmusią sunkiai besiverčiančius moksleivius, Panevėžio gimnazijoje dėstėte lietuvių kalbą, pasaulinės literatūros ir senovės istoriją, vokiečių, lenkų kalbas... Troškote, jog vaikučių pilvai būtų sotūs, sielos taurios, o širdys plaktų žinodamos ir mylėdamos Tėvynę. Laiške Felicijai Bortkevičienei minėjote: „Dedu pastangas išauklėti kultūringus, susipratusius savo šalies piliečius, nors tamsumas jų tarpe tiesiog pasakiškas.“ Greičiausiai turėčiau paklausti pirmiausia savęs, ar manyje ir mano kartoje dar veši juodi miškai, ar saulės nutviekstose laukymėse augame? Vienareikšmio atsakymo nėra, tačiau Nepriklausomybės metu Lietuvoje vaikai tapo

visaverte visuomenės dalimi. Niekas neturi teisės prieš mus smurtauti, mūsų išnaudoti, prievartauti, drausti skaityti ir versti dirbti laukuose ar gatvėje... Mes ne tik galime, bet ir privalome mokytis bent dešimt metų, o baigę dvylika klasių dauguma jaunuolių stoja į universitetus. Lavinti nuo mažumės mus pradeda tėvai, darželių auklėtojai, gausybė vaikams skirtų knygelių, žaidimų, speciali programa televizijoje... Mokyklose mums suteikiamas įvairiapusis išsilavinimas: mokomės socialinių, tikslųjų, humanitarinių, gamtos mokslų, menų, ugdome kūrybiškumą, logiką, kritinį mąstymą, daug dėmesio skiriame pilietiškumui, Lietuvos istorijai, minime Lietuvai svarbias datas... Valstybė mums suteikia visas galimybes tapti išsilavinusiais ir atsakingais Lietuvos piliečiais. Gabūs mokiniai gali mokytis papildomai, lankyti bendraminčių būrelius, dalyvauti įvairiose olimpiadose... Man ne kartą su bendraamžiais teko demonstruoti žinias net televizijoje! O apie savo problemas galime kalbėti garsiai: su bendraminčiais keletą kartų nuomonę išreiškėme Vaikų forumuose, dalyvavome konferencijose Seime, Vyriausybėje. Valstybės galvos mūsų klausė!

„Dažnai susiduri su tokiu nežinojimu nieko net apie mus pačius, kad krenti kaip iš dangaus“, – rašėte apie potyrius dirbant su jaunimu. Taip, tokių atvejų neretai pasitaiko ir dabar. Daugybė dalykų priklauso nuo šeimos, kurioje gimė vaikas: jei mažylis auga apsuptas meilės, rūpesčio, šilumos, jam rodomas geras tėvų pavyzdys, tikėtina, kad vaiko kelias į kalną ateityje bus tiesus ir kupinas šviesos. Ne veltui apsakyme „Tėvas ir sūnus“ rašėte: „Kad tėvai numanytų įkvėpti meilę savo vaikams, kol jie namie auga, prie viso ko doro ir teisingo šioje pasaulėje, tai nėra baisiausi priešai neišvestų jų iš kelio.“ Dažniausiai būtent tokie pavyzdžiai pastebimi, jais džiaugiamasi... Bet kiekviename puslapyje yra ne tik švarraštis, bet ir rašalu aptiškusios paraštės. Lėkdami akimis per tekstą neatkreipiame į jas dėmesio, verčiame vis kitą puslapį, o ant paraščių nugula riebalai ir dulkės nuo mūsų pirštų. Skaudu Jums tai pasakyti praėjus šimtmečiui, bet nelaimingų, skurdžių, nepatyrusių meilės, valkataujančių, kenčiančių smurtą vaikų yra. Visuomenė nuo pat mažens linkusi juos smerkti. Jiems jėgų atsitiesti, parodyti kitą savo pusę dažnai neužtenka. Juk žmogus daro tai, ko iš jo tikimasi.

Bet greta minorinių natų noriu įterpti šiek tiek mažoro – Jūsų veiklos tąsa vyksta! Rašytoja Vanda Juknaitė spjovė į nustebusius ir pasibjaurėjusius žvėriškų žmonių žvilgsnius ir ėmė globoti valkataujančius vaikus. Ji juos nuoširdžiai mylėjo, rengė jiems stovyklas, maitino, mokė socialiai elgtis, bendrauti... Iš mažų nelaimingų žvėriūkščių ji kūrė žmones. Vandai nebuvo gėda eiti gatve susikibus rankomis su mažu skurdžiu vaikelium, jos misija nesudegė piktų žmonių žvilgsniuose. Knygoje „Išsiduosi. Balsu“ V. Juknaitė nuoširdžiai ir jautriai aprašė tų nelaimingų vaikų istorijas ir patirtis dirbant su jais. Ne vieno žvilgsnis į pasaulį perskaičius šią knygą pasikeitė. Beje, už šį kūrinį rašytoja apdovanota Jūsų, Bite, vardo premija. Esė knygoje „Išsiduosi. Balsu“ atvirai ir drąsiai kalbama ne tik apie vaikus, bet ir apie pilietiškumą, politiką, valstybę, moralės klausimus, švietimą, pilietiškumą... Manau, tiek Vanda Juknaitė, tiek jos veikla bei kūriniai yra tarsi Jūsų veiklos pėdsakai šiais laikais. Jūs esate šių gyvybiškai svarbių darbų ir vertybių patriarchė, o mano širdis džiaugiasi matydama, jog mažutėliai traukiami iš tamsių paraščių į dienos šviesą. Trokštu užaugusi prisidėti prie šių tikslų.

Bet mano balsas vėl liūsta. Noriu pakalbėti apie emigraciją. Ak, šimtas metų praėjo, o žodžių, tiksliau užčiuopiančių dabartinę situaciją, nei Jūsiškiai, nėra: „Kiekvieni metai, galima sakyti, kiekviena diena didina skaitlių lietuvių, apleidžiančių tėvynę, bėgančių nuo sunkių gyvenimo sąlygų savo krašte, nuo menko uždarbio.“ Taip, niekas nepakito: mano seneliai ir tėvai kovojo už laisvę, savo krauju ją išplėšė iš okupanto nagų, tačiau tų priesaikų Tėvynei, to pralieto kraujo dėl šito aukščiausio tikslo neatsimena ne tik laisvės vaikai, bet ir patys jos gynėjai. Ausyse vėl skamba Jūsų žodžiai: „Pažvelgus į šių dienų žmones, net nusistebi, kaip jų omenyje vakarykščias Tėvynės padėjimas išdilo... Kaip nei anų laikų kovų, nei kančių, nei aukų nebesupranta. <...> Aš tik jaučiu, jog smunkame. Visą okupacijos laiką išbuvau. Mačiau daug vargstančių ir vargo, bet buvo noro spirtis, priešintis... O dabar visi lyg žemę pardavę, be vilties, kad galėtų sulaukti geresnį rytojų.“ Graudu ir įstabu vienu metu: apgailėtina, kad šitiek metų praėjus, įžengus į kitą tūkstantmetį kamuojamės su tomis pačiomis problemomis, ir įspūdinga, jog Jūsų žodžiai universalūs, jokios laiko kandys jų nesugrauzia.

Bet jaučiu, jog Jūs savo minčių universalumu nesidžiaugtumėte: juk ne dėl pagyrimų ir nuopelnų dirbote, o tam, kad rytojūs būtų šviesesnis nei šiandiena, bet štai praėjo šimtmetis, o kitos gadynės godos tos pačios! Atleiskite, jei Jus nuliūdinau, bet tokia šiandieninė realybė: laisvė tapo duotybe, žmonės žiūri savo pilvų, burba, jog ne už tokią Lietuvą kovojo, traukia į svečius kraštus gero gyvenimo ieškoti, jei pavyksta – plūsta savo gimtinėlę, žada niekad negrįžti, kol kaip Eglė žalčių karalienė visai savo tėviškę pamiršta, tik bėda, kad niekad jos ir nebeprisimena... Taip, nesugeba žmogus įvertinti to, ką turi, jei mato stiklinę vandens, tai niekad ji nebus pusiau pilna, visados tik pusiautuštė, jei laisvę švenčia, po pasaulį klajoja, gali šnekėti ir veikti ką nori, tai šitos dovanos bus savaime suprantamos kaip dantys burnoje ir plaukai pakaušyje, nes juk negali būt ant šio svieto plikio anei bedančio, visados mintys suksis tik apie tai, kaip dar labiau pilvą pripildyti, kur abejingai nuobodžiaujančias akis paganyti, į kurią pusę savo irzlų skundą išrekti, kad, dievaži, kaip gerai ten, kur mūsų nėra.

Žinau, kad bėda ne tik laisve persisotinusių žmonių sprogstančiuose pilvuose. Labai gaila, bet dar yra nemažai skurstančių, galo su galu nesuduriančių žmogelių, kuriems sunki dalia kasdien tarsi sako, kad Žemė nenori tokių nelaimėlių nešioti. Derliaus kaip nėra, taip nėra, pilvas gurgia, o namuose dar gausybė burnų turi būti išmaitintos, tačiau kuo? Sriuba, išvirta iš paskutinio kirvio? Druska iš akmens? Suprantu, kad negalima šitaip gyventi ir laukti, kol vėjas nuo žemės nupūs, reikia stengtis, kad gyvenimas bent kiek pagerėtų. Bet čia ir vėl prisimenu Jūsų žodžius: „Dažnai galima pastebėti, kad jei tie mūsų išeiviai savo krašte būtų taip smarkiai dirbę, kaip jie dirba Amerikoje, būtų tokį pat ir čia uždarbį turėję. <...> Be to, matome, jog ne visi mūsų išeiviai randa Amerikoje tuos aukso kalnus, apie kuriuos čia būdami svajoja. <...> Reikia dar pastebėti, jog apie tuos, kurie Amerikon iškeliavę, laimėjo, visuomet yra plačiai ir daug kalbama, o tylima visuomet apie tuos, kurie ten žūva arba su niekais sugrįžo.“ Kokie teisingi žodžiai! Dažnai daugybė dalykų priklauso viso labo nuo požiūrio ir užsispyrimo: jei tingėsi gero darbo Lietuvoje paieškoti, tai neradęs užsienin pabėgsi, kur taip reikia pigios darbo jėgos. O jei pasistengsi gerą gyvenimą namuose susikurti, jei ne tik pastangas, bet ir dalelę širdies įdėsi, galėsi ne trobelėje, o rūmuose gyventi, kaip inkstas taukuose plaukioti.

Žinoma, yra ir tokių atvejų, kai dėl skurdo ir emigracijos pačių skurstančiųjų jokia būdu negalima kaltinti, nes net ir dieną naktį iš peties dirbdami ar Lietuvoje, ar už jūrų marių, jie nėra pajėgūs pagerinti savo gyvenimo kokybės. Šioje vietoje noriu paliesti kitą Jums, Bite, irgi labai svarbią temą – politiką. Juk buvote Steigiamojo seimo narė, pirmininkavote jo prezidiumui, o baigusi savo politinę karjerą nesustojote aktyviai reikšti savo nuomonės apie šalies valdymą spaudoje, literatūroje. Jūs esate pavyzdys visoms Lietuvos moterims, svajojančioms savo gyvenimo kelią sieti su politika! Žinoma, per šimtmetį, praėjusį nuo Steigiamojo seimo pradžios, įvyko daugybė pokyčių, atnešusių įvairių privalumų. Penkiasdešimt metų Lietuva tūnojo po geležine uždanga, tačiau jau trisdešimt metų esame laisvi. Per tą laiką keitėsi mūsų šalį kūrę ir valdę žmonės, maišėsi politinės srovės, valdymo sistema ir demokratija stiprėjo, priimta galybė sprendimų, palengvinusių lietuvių gyvenimą... Tapome Jungtinių Tautų Organizacijos, Europos Sąjungos, NATO nare, bendradarbiaujame su kitomis valstybėmis, esame įsipareigoję vieni kitus ginti ir suteikti pagalbą. Lietuvių politikai užima svarbius postus pasaulinėse organizacijose!

Viskas skamba labai gražiai, tačiau nėra pasaulyje krašto be bėdų ir rietenų. Lietuvoje to nemažai. Džiugu, jog yra politikų, kurie sekdami šventus idealus ir kilnius tikslus nuoširdžiai dirba dėl Lietuvos ir jos gyventojų gerovės. Tačiau tokie grynuoliai neretai paskęsta kategoriškų garbėtroškų, siekiančių užimti kuo aukštesnius postus tam, kad kuo daugiau uždirbtų, jūroje. Dažnas politikas pasineria į rezonansą sukeliančias intrigas, plauna pinigus, nelegaliai statosi būstus, kuria verslus iš jų išrinkusių piliečių kišenės, o šalies valdymą palieka likimo valiai. „Mane visados ir stebino, ir piktino prie valdžios stovinčio partijos organo šauksmai: tas tiek pavogė, tas tiek... O vagys laisvi... <...> Vieni sako: „Pavogsi kelis litus – pasodins kalėjiman, pavogsi tūkstančius – būsi ponu ir ramiai ponausi“. <...> Tokio valdžios neveiklumo suprasti negalėjau... Ir toks apsideidimas iš daug atžvilgių buvo nedovanotinas...“ – rašėte 1927-aisiais. Šitiek metų praėjo, o pažvelgus į šiuolaikinę politiką iš šios perspektyvos matyti, jog niekas nepasikeitė! Politikai politikais, bet vogdami iš

rinkėjų kišenės ištisas rekvizicijas valdininkai skurdina paprastus žmones, verčia juos nepasitikėti valdžia ir niurnant išvykti į svečius kraštus ieškoti laimės. Paradoksalu: juk valdžia skirta tam, kad valstybėje palaikytų tinkamą tvarką ir leistų joje laimingai ir sėkmingai gyventi, tačiau reali situacija dažnai būna atvirkščia. Ak, Bite, kad Jūsų įžvalgas šiuolaikiniai politikai paskaitytų... Gal bent vienas mažytis krumpliaratis jų galvose imtų suktis į kitą pusę?

Visa laimė, kad yra kilniadvasių žmonių, kurie vadovaujasi Jūsų Karo meto dienoraštyje išsakytomis vertybėmis, jog „būtume jau seniai žlugusi tauta, jei nebūtumėm savo tarpe turėję kilnių žmonių, kurie silpnesniais broliais visada rūpinosi ir kėlė juos... Juk tik vieni kitus šelpdami, gyvos dvasios išlikome.“ Apie silpnuosius Jūs ne tik kalbėjote, bet ir padėjote jiems apčiuopiamai – 1894 m. kartu su Jadvyga Juškyte Jūsų įsteigta draugija „Žiburėlis“ parėmė ne vieną neturtingą moksleivį ir kultūros darbuotoją, 1921 m. įkūrėte mokytojų savišalpos draugiją „Atsarga“, o vėliau įsteigėte netgi Kalinių globos komitetą, kuris rūpinosi kalinių darbo sąlygomis ir įkūrė kalėjimo mokyklą. Atsižvelgdama į tai, jog visuomenės užribyje esančius žmones remiančios organizacijos ir šiais laikais neretai vertinamos gana prieštaringai, žaviuosi Jūsų drąsa plaukti prieš srovę su tais, kuriems šis gyvenimas neatnešė aukso kalnų. XX a. pradžioje šios idėjos buvo tikrai labai progresyvios!

Laimei, tokia prasminga veikla nenutrūko ir daugybė Lietuvos žmonių dabar yra dėkingi įvairioms paramos organizacijoms. Neišgalinčias prasimaitinti šeimas remia „Maisto bankas“, vargingai gyvenančius senolius šelpia „Maltos ordinas“, sudėtingomis aplinkybėmis augančius mažylius globoja organizacija „Gelbėkit vaikus“. Mažųjų ligoniukų šeimoms sunkumus padeda išverti „Mamų unija“, Rimanto Kaukėno labdaros ir paramos fondas, Ievos Krivickaitės iniciatyva „Ne apie mane“... Egzistuoja ir Vaikų, Jaunimo, Sidabrinė, kitos linijos, kurioms galima paskambinti tada, kai vienišumas darosi nepakeliamas, o emocijos per aštrios. O štai Milda Bliumenzonienė, vadinama sidabrinųjų plaukų akimis besišypsanti moterimi, laužo visus stereotipus ir stigmas ir globoja kalinius. Ji rūpinasi buvusių kalinių integracija į visuomenę suteikdama jiems emocinę pagalbą ir praktinių žinių. Šiai šviesios sielos moteriai apibūdinti tinka Jūsų išsakyta mintis: „Žiūrėk į kiekvieno žmogaus širdį ir stenkis joje glūdinčius perlus aikštėn iškelti. <...> Juk žmogaus širdis slėpininga lyg jūra. Lygiai kaip jūros gelmėse, glūdi ir žmogaus širdy perlai ir greta jų baisūs aštuonkojai slobinai... Būk tik tuo išmiklintu naru, kuris sugeba išvengti pavojaus ir iškelti perlus!“

Dažnai pinigų trūksta ir šviesuoliams: menininkams, rašytojams, mokytojams, mokslininkams, jauniems talentams... „Žiburėlis“ rėmė ir kultūrininkus, dabar ši veikla tęsiasi: Kazickų šeimos, Aurelijos Makūnienės, Mstislavo Rostropovičiaus, Muzikų rėmimo, kiti fondai finansuoja talentingus jaunuolius, prasmingas iniciatyvas, kultūros akcijas, meno įstaigas, renginius, o Nacionalinė moksleivių skatinimo programa „Lietuvos Maximalistai“ jau septyniolika metų remia talentingiausius ir daugiausiai moksle, kūryboje ir mene, muzikoje, inovacijose, ekologijoje, visuomeniškume, sporte pasiekusius Lietuvos moksleivius. Aš pati jau metus gaunu pagrindinę „Lietuvos Maximalistų“ stipendiją kūrybos ir meno srityje, tad puikiai suprantu, kokia ši veikla svarbi ir prasminga – be jos negalėčiau vystyti savo talentų maksimaliai. Bite, esu be galo Jums dėkinga, kad padėjote pagrindus šiai ypatingai svarbiai veiklai!

Tačiau šiuo metu kiekvieno mūsų džiugesį ir viltis temdo sunkiai valdoma globalinė problema – koronavirusas. Jūs pergyvenote karus, okupacijas, Nepriklausomybės kovas, tad esu įsitikinusi, jog tikrai suprantate, ką reiškia gyventi metu, kuris kruvinais skaičiais įsirašys į ateities istorijos vadovėlius. Ką jaučiame, kai apsidangstę užklotais analizuojame istorinių įvykių nusineštų gyvybių statistiką? Ar tikrai suvokiame tokių katastrofų sukeltą siaubą, kai ašarojame skaitydami aukų memuarus? Manau, tai dažnai suveikia kaip raminamieji, liūliuojantys vaistai, jog pasaulyje būna didelių blogių, todėl nereikia verkšlenti dėl menkų savo bėdelių, kol į kiemą neatėjo rimta nelaimė. Tačiau kai ta nelaimė įsiveržia į mūsų namus, akimirksniu pasikeičia požiūris į gyvenimą: pradedame vertinti akimirkos, gamtos grožį, suvokiame savo laikinumą, džiaugiamės šalia esančiais artimaisiais, įvertiname mums padedančių žmonių buvimą... Tačiau metai bėgs, gaisrai užges, mes grįšime į įprasto gyvenimo vėžes, vertybės, nelaimės metu buvusios

stebuklingais ramsčiais, taps kasdieniškais duotybėmis, o mūsų ainiai, nepatyrę šio siaubo, toliau gręš iš gyvenimo visus syvus, negebėdami jų kaip reikiant įvertinti, kol ratas apsisuks ir ateis kita nelaimė, priversianti juos permąstyti savo pasaulėžiūrą ir poelgius.

Tad ką daryti? Kaip pergyventi sunkumus stengiantis sumažinti skaudžius jų padarinius, tačiau niekada nepamiršti neįkainojamų nelaimės pamokų ir perduoti jas ateities kartoms? Jūsų veikla šiuo atveju galėtų būti puikus pavyzdys, jog pirmiausia reikia galvoti, ką kiekvienas galime padaryti, kad kitiems būtų geriau, ir tuos planus įgyvendinti. Jūs, gyvendama Puziniškyje, padėjote tėvui slaugyti ligonius, o prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui pati baigėte felčerių kursus ir gydėte kaimo žmones, kai tuo tarpu ne vienas kultūrininkas galėjo nuo tokios veiklos *nusiplauti* sakydamas, jog nieko apie žmogaus organizmą nenusimano, be to, toks darbas dargi sukeliąs jam pavojų, o jei netyčia nuo tokios pavojingos veiklos imtų ir pasimirtų, didi katastrofa nutiktų, nes nebeliktų ant šio svieto žmogaus, kuris galėtų tamsuolius apšviesti. Tokie pasiteisinimai tėra išsisukinėjimas iš situacijos, kuriais niekada nesidangstėte – skubėjote padėti žmonėms ten, kur to labiausiai reikėjo. Dabar medikai dirba tikrai labai sunkiomis ir pavojingomis sąlygomis, tačiau visa laimė, jog jiems padėti skuba savanoriai, o prie būtiniausių priemonių pirkimo dėl paramos fondų „Stiprūs kartu“, „Laikykites, medikai“ gali prisidėti kiekvienas lietuvis. Šiuo sudėtingu metu visi galime tapti mažyčiais filantropais – džiugu, jog tokių geradarių tik daugėja.

Labai sunkiai šiuo metu dirba ir mokytojai – sutiksime su manimi, kad būtent jie net ir pačiu tamsiausiu metu turi nenuostoti diegti į vaikų sielas šviesą, kreipti besiskleidžiančius žiedus į saulę ir neleisti kūprintis tamsiose pelkėse. Tačiau gyvai mokyklose susitikti negalime, todėl mokytojai turi visą savo laiką ir jėgas skirti tam, kad mokydami nuotoliniu būdu sužinotume tiek pat daug ir jaustumėmės taip pat gerai, kaip ir sėdėdami mokyklos suole. Viskas, ką mes, mokiniai, galime padaryti, yra stropiai mokytis ir dėkoti. Jei manote, kad mūsų karta yra nedėkinga ir išpuikusi, klystate. Štai LRT televizija inicijavo didžiulę padėkos akciją „Padėkok mokytojui – duok penkis“. Nuotoliniu būdu savo mokytojams dėkojo net dešimt tūkstančių moksleivių – visa Lietuva užsikrėtė padėkos mokytojams virusu! Labai džiaugiuosi, jog turėjau galimybę būti šio projekto ambasadore. O organizacija „Renkuosi mokytis“ inicijavo akciją „Atradimai“, kviečiančią visą švietimo bendruomenę dalintis pozityviais įspūdžiais apie nuotolinį mokymą ir šiuo laikotarpiu patirtą mokymosi džiaugsmą. Su kitais moksleiviais, mokytojais, tėvais dalinomės stebuklais, kuriuos išgyvenome karantino ir nuotolinio mokymosi metu. Ne veltui dienoraštyje minėjote: „Esu optimistė. Tikiu tvirtai, jog žmonija ieško ir būtinai turi atitikti tobulesnes žmonių bendravimo, žmonių sugyvenimo formas, ne kaip tos, kuriomis šiandien mes tvarkomės.“ Taip, reikia mąstyti pozityviai, ieškoti visur gerumo ir tikėti, jog išmuš geresnė valanda. Manau, toks tikėjimas privers tą šviesos momentą išaušti greičiau.

Kita svarbi Jūsų veiklos sritis yra žurnalistika. Ji svarbi visada – nesvarbu, ar tvyro taika, ar siaučia karas, ar žmones kankina badas... Tačiau sunkiais momentais ji įgyja ypatingą misiją: žurnalistai turi ne tik pateikti faktus apie padėtį valstybėje, bet ir rodyti žmonėms pavyzdį, kaip reikia elgtis, ir palikti žinutę ateities kartoms apie tai, kokiomis aplinkybėmis gyveno jų tėvai ar seneliai. Šią ypatingą užduotį puikiai atspindi Jūsų Karo meto dienoraštyje išsakyta mintis: „Likimas pastatė mane kaip ir liaudies pulso sargyboje tais baisiais laikais, kad ir ne visos liaudies, tik tos mažos dalelės, tame mažame mano gyvenamame kampe, ir turiu išstovėti. Ypač turiu atsидėjus vesti tuos mano užrašus, kad ir vaikų vaikai žinotų, kokią žiaurią mokyklą, gyvenimo ir vargo mokyklą, turėjo jų tėvai eiti.“ Kaip tikslu! Kiekvienas žurnalistas, prieš pradėdamas savo darbus, turėtų į šią mintį įsigilinti ir amžiams ją įsisąmoninti. Liūdna, kai ši profesija tampa kova dėl pinigų, populiarumo, kai laikraščiai ir naujienų portalai kuria turinio ir temos neatitinkančias antraštes skaitomumui auginti, kai veikia išstisios propagandos mašinos, o netikros naujienos gaminamos lyg ant konvejerio, kad žmonės dar labiau susipriešintų, tikėtų sąmokslu teorijoms, pasiduoėtų politinėms spekuliacijoms... Juk tikroji žurnalistika – tikrai ne melagienos, gandai ir sausas surogatinis tekstas, kurį perskaitęs per penkias minutes nieko gero iš to neišsineši...

Ak, neliūdėkite šitaip, viskas toli gražu nėra taip blogai! Tiesa, blogų pavyzdžių yra, bet egzistuoja ir tikra, kokybiška žurnalistika, kuri ne tik pateikia tikrus faktus, atlieka šviečiamąją funkciją, leidžia geriau suprasti mūsų mieste, valstybėje, pasaulyje, gamtoje, politikoje, menuose, moksluose vykstančius reiškinius, bet ir kelia į aikštę aštrius klausimus, juos tiria, sprendžia problemas. Ne vienas žurnalistas ištraukia į viešumą Jūsų su liūdesiu aprašytas politikų vagystes, nusikaltimus, nešvarius poelgius, tai tampa paskata žmonėms iš kitos pusės pažvelgti į savo išrinktuosius, o teisėsaugai pradėti tyrimą. Geri žurnalistai rengia kultūros, mokslo laidas, kviečia susipažinti su menu, istorija, nepamiršti savo praeities ir atsakingai kurti ateitį... Jie žiūrovuose sėja šviesos sėklas ir, kaip Jūs rašėte, neleidžia pamiršti, dėl ko gyvename tokiomis sąlygomis. O esant sudėtingoms aplinkybėms žurnalistai neretai imasi organizuoti paramos akcijų. Prasidėjus koronaviruso pandemijai „Laisvės televizija“ inicijavo projektą „Laikykitės, medikai“. Per kiek daugiau nei savaitę šis fondas surinko pusantro milijono eurų, kurie skirti medikams aprūpinti būtiniausiomis saugos priemonėmis. Bite, kaip smagu, kad Jūsų vertybės atsispindi šiuolaikiniame gyvenime! Apie jas skaitydama išvelgiu Jūsų prieš daugiau nei šimtą metų pradėtus darbus, leidžiančius ir skatinančius šiais laikais neapleisti filantropijos, švietimo, nenustoti rūpintis mažutėliais... Juk šios misijos gyvybiškai svarbios.

Galvodama apie šviesiausius šių dienų Lietuvos žmones, jų gerus darbus, visur išvelgiu Jūsų ranką: politika, publicistika, literatūra, filantropija, pedagogika, feminizmas, medicina, bitininkystė – kiek skirtingų sričių aprėpėte! Dabar į kiekvieną jų daugybė žmonių įdeda savo širdį ir stato aukštą namą ant Jūsų pastatytų pamatų. Praėjo šimtas metų, tačiau Jūsų darbai kiekvienam mūsų yra pavyzdys, o vertybės – švyturys, neleidžiantis audroje pamesti kelio. Labai daug galime pasimokyti ne tik iš Jūsų visuomeninės veiklos, išsakytų minčių, bet ir iš Jūsų žmogiškųjų savybių. Dabar daug žmonių stengiasi devynis darbus per dieną nudirbti, tačiau dažnai nutinka taip, kad pirmojo darbo vaisius nesunokęs, antrojo rūgštus, trečiojo sugrauztas kirmėlės, o ketvirtojo kaba taip aukštai, kad nei pačiam darbininkui, nei kitiems neįmanoma jo įžiūrėti... Ir visa tai – dėl to, jog dirbant beprotiškai skubėta, tačiau nei gabalėlio širdies, nei lašelio prakaito neįdėta. Kas iš tokių darbų – tik besimėtančios niekam nereikalingos detalės ir nuvargęs nelaimingas jų konstruktorius. O Jūs dirbote gausybę darbų, tačiau visi jie buvo ne tik įvertinti, tačiau ir ypatingai svarbūs, nes kiekvienam Jūs atidavėte visą save – neskaičiavote nei laiko, nei jėgų, nieieškojote naudos, tik tikėjote savo darbų teisingumu. Karo meto dienoraštyje rašėte: „Mano dievas, jei jis yra... Jis būtinai turi būti!.. Nors mano protas per menkas jį apimti... Mano dievas turi būti didžiausioji Meilė ir Teisybė...“ Su tokiu stipriu ir nuoširdžiu tikėjimu galima nuversti kalnus.

Kuo labiau gilinuosi į Jūsų biografiją, tuo stipriau negaliu Jumis atsižavėti. Pažįstu nemažai žmonių, kurie siekia karjeros aukštumų, padeda kitiems, tačiau tokiais atvejais jie visą savo meilę, jėgas ir šilumą neretai išieškoja savo veikloms, o šeima kartais lieka tarsi užribyje. Natūralu: žmogus negali persiplėsti ir viena koja kopti į karjeros kalną, o kita ranka laikyti visus keturis namų kampus. Tačiau Jūs – lyg superherojė, kurios kelyje neįveikiamos kliūtys tirpsta tarsi ledai pavasarį. Rašydama, dėstydamas, mokydama, dalyvaudama politinėje, filantropinėje veikloje nepamiršote savo namų ir šeimos. Tvarkėte dvarus Joniškėlyje, Puziniškyje, padėjote tėvui, kartu su juo slaugėte ligonius... Nors dabar gyvename laiku, kai tempai žaibiški, pagalvojus, kiek spėjote nudirbti darbų, kiek į juos įdėjote širdies ir kaip sugebėjote suderinti visuomeninę veiklą su šeima, svaigsta galva! Nei vienas, buvęs šalia Jūsų, neliko užmirštas, nepastebėtas... O analizuojant Jūsų biografiją tarp skirtingų veiklų nematyti jokios takoskyros ar hierarchijos, nei vieno darbo nelaikėte menku. Laikais, kai visi bėgame ir stengiamės padaryti kuo daugiau, Jūs esate pavyzdys, kaip be jokio inkštimo, skundimosi nuovargiu, pagyrų ir dalykų skirstymo į svarbius ir mažareikšmius galima sukurti tikrą stebuklą, nepavaldų nei laikui, nei politinėms santvarkoms, nei religijoms ar filosofijoms. Stebuklą, kuriuo būtų žavėtasi prieš penkis šimtus metų ir kuris, tikiu, bus pavyzdžiu ir praėjus tūkstantmečiui.

Žinau, kad būti stebukladare nebuvo lengva. Gera tiems, kurie šildėsi Jūsų saulės spinduliuose, gera mums, kurie žavisi ir stengiasi iš Jūsų pasimokyti... Kiekvieną dieną geriu arbatą su medumi ir ilsiuosi, iš šalto rudens vakaro ar žiemos pūgos pabėgdama į vasaros pievų skonį, bet kaip dažnai pagalvoju apie biteles, kurios

tiesk dirbo, kad tą medų atneštų ir pagydytų mano skaudančią gerklę? Gėris yra tarsi norma, kurios vertę suvokiame tik tada, kai jo netenkame, o užkulisių, kuriais kiekvieną ramią dieną tas gėris buvo nešamas, dažnai neįsivaizduojame. „Visą gyvenimą plaukiau prieš srovę“, – rašėte laiške Julijonui Lindei-Dobilui. Tokia ta bičių dalis – kiekvieną dieną skristi, dirbti, nelaukti, nes ateis ruduo ir žiedai nuvys. Laiške tęsėte: „Toks plaukimas man paprastas, energijos priduoda.“ Bitė! Bitė iš prigimimo, kuriai nenuilstantis zujimas tarp avilio ir žiedų yra kraujyje įrašytas. Ir nesvarbu, kad būti Bite ne visad lengva, kad kartais paskausta sparnai ir lyja lietus, kad tuo saldžiu medumi mėgausis kiti, kai pati skisite nešti derliaus kitiems metams... Nes kitiems saldus derlius yra būtina gyvenimo sąlyga – tokia pati, kaip miegoti, valgyti, kaip kasdien gerti vandenį ir semtis iš jo jėgų. Vėliau tos jėgos perėjo į mažutėlius, į šviesą, į Tėvynę, jos įveikė visas smulkmes numarinančią laiką ir pasiekė mus, o mes šypsodamiesi žvelgiame į jas ir pajuntame, kaip kūnas įgauna vis daugiau jėgų, o širdyje išsiliepsnoja meilė. Žinau, jog eidama ten, kur veda liepsna, nepaklysiu – neįkrisiu į juodą bedugnę, o kildama laiptais neišskaudinsiu kito, nes paimsiu už rankos silpnesnįjį ir padėsiu jam lipti kartu. Žvelgdama į milijonus manęs laukiančių kelių išgirstu švelnų bičių dūzgimą. Prisimenu tvirtą Jūsų žvilgsnį. Esu be galo dėkinga. Žiūriu į žydinčias laisvės gėles, į šiandienos Bites, kurios zuja, kad kiekvieną dieną mus džiugintų vis magesnė kvapų ir spalvų įvairovė, ir esu tikra, kad jei nepamiršiu Jūsų, Meilės ir Teisybės, vieną dieną prie spalvingiausių žiedų skleidimosi ir saldžiausio medaus gimimo galėsiu prisidėti ir aš.

Mūza Svetickaitė